

УДК 811.161.2'367.332

Коваль Л. М.

**БЕЗОСОБОВЕ РЕЧЕННЯ В ГРАМАТИЧНИХ СТУДІЯХ
XX – XXI СТОЛІТТЯ**

Докторант Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

Вінниця, Острозького 32, 21001

UDC 811.161.2'367.332

Koval L. M.

**IMPERSONAL SENTENCES IN THE GRAMMATICAL RESEARCH
OF XX – XXI CENTURIES**

Doctoral student of Vinnytsia State Pedagogical University

named by Mikhailo Kotsubinsky

Vinnytsia, Ostrozhko 32, 21001

У статті узагальнено досвід вивчення безособових конструкцій у слов'янському мовознавстві, уточнено поняття «безособовості» в ракурсі розмежування власне семантичного, формально-граматичного, семантико-синтаксичного та комунікативного рівнів структури речення.

Ключові слова: односкладне речення, безособове речення, персональність, особа.

The article deals with the chronological review of studies of the impersonal sentence in the Slavic linguistic; have been clarified the concept of “impersonal” in the semantic, formal-grammatical, semantic-grammatical, communicative levels of sentence structure.

Key words: one-member sentence, impersonal sentence, personal, person

Історія вивчення категорії безособовості загалом і безособових речень (БР) зокрема, витоки якої сягають «Русской грамматики» (1831) О. Востокова [10], триває за малим два століття. За цей час щодо феномену

безособовості мовознавство накопичило ґрунтовний і водночас протирічний матеріал: від визнання зростання кількості БР у напрямку сучасності (О. Потебня [35], О. Пешковський [32], Є. Галкіна-Федорук [11], З. Тарланов [40], Суй Сунь Бень [39]) до обмеження їх групою *impersonalia meteorologica* (Г. Золотова [16]).

На різних етапах розвитку лінгвістичної думки БР трактували в річищі найрізноманітніших підходів і напрямів, проте «щоразу з появою нових аспектів вивчення мовного явища виникала потреба уточнити та переглянути пов'язані з феноменом безособовості поняття й терміни, розширити або звужити поле досліджуваного об'єкта, виявити інваріант та його узуальні модифікації» [22, с. 28]. Сучасні студії речення в аспекті між'ярусної кореляції його багатоаспектної структури відкрили нові обрії дослідження безособового речення, мовознавчим контуром яких є вияв симетрії – асиметрії міжрівневих відношень безособової конструкції української мови. **Метою** цієї статті є узагальнити досвід вивчення безособових конструкцій у слов'янському мовознавстві, а також уточнити поняття «безособовості» в ракурсі розмежування власне семантичного, формально-граматичного, семантико-синтаксичного та комунікативного рівнів структури речення, що стане основою перспективного аналізу категорії головного компонента безособового речення в аспекті між'ярусних співвідношень.

Безособовість як явище синтаксичного рівня тісно пов'язане з безособовістю – феноменом морфології. На морфологічному рівні система дієслівних форм перебуває в опозиції «особовість – безособовість», що полягає у відношенні дії до особи як наявності – відсутності особи-діяча або його можливості – неможливості (*писати – писатися*). Зародки цієї ідеї знаходимо вже у працях О. Востокова, який відзначив, що дієслова, які вживаються у всіх особах, можуть набувати статусу безособових, коли при них відсутній предмет дії [10]. О. Потебня [35] та А. Попов [35] поглиблюють його думку. Так, порівнюючи висловлювання *Ліс шумить* та *У голові шумить* дослідники роблять висновок, що в них функціонують різні дієслова, оскільки вони

реалізують неоднакові уявлення (ліс творить шум у першій конструкції, та шум твориться самостійно у другій). Іншими словами, різна синтаксична семантика наведених речень прогнозує неоднаковий стосунок до особи-діяча.

У дієслівній формі відсутність творця дії може й не бути позначена, проте безособова конструкція завжди зорієнтована на репрезентацію дії, незалежної від чиєїсь волі, мимовільну. Автономність дії від діяча в безособовій конструкції О. Пешковський інтерпретував через поняття «безпідметовості» й убачав у цьому «не випадкове явище, а сутність такого речення» [32, с. 61]. «Процеси, явища, стани, не пов'язані з діяльністю людини, представлені в БР як такі, що відбуваються в природі, в живих істотах і в людині як у «частинах» природи, всередині яких природа виявляє свою дію» [32, с. 61]. Таку думку висловлював ще В. Класовський: у його концепції БР – відображення системи космологічного об'єктивізму, тобто поглядів, у яких людина уявляє себе то учасником феноменальних процесів, що відбуваються в ньому і поза ним, то їхнім спостерігачем. Дослідник стверджує, що «мислячи та говорячи, він висловлюється за допомогою нерішучих *мені видається, хочеться, можна, добре, либо* тощо. Поруч із цією добровільною децентралізацією людини для розуму існує інше, протилежне розуміння речей, яке можливо назвати суб'єктивізмом, а саме: виходячи із усвідомлення в собі вільної підприємливості, особистих починань, людина пов'язує все спостережуване та передбачуване в один загальний ланцюг» [18, с. 15]. Покликання на загально філософські теорії об'єктивізму та антропоцентризму дало підстави О. Пешковському [32] та О. Шахматову [41] пов'язати походження безособових дієслів з уявленнями давніх людей про навколишній світ: якщо людина сприймала дію як вихідну з певного джерела та якщо потрібно було акцентувати на її дії, то діяча позначали так само, як і дію (тобто утворювали особові конструкції); якщо ж увагу концентрували на процесі або стані, то діяча не тільки не називали, а й навіть не уявляли (виникала безсуб'єктна (безособова) форма). Граматична безособовість – це відсутність, нейтралізація підмета з метою позначити дію, яка відбувається без особи-діяча. З цього

приводу О. Потебня зазначав: «Під безособовістю дієслова давно звикли розуміти не відсутність граматичної особи, а відомі її властивості» [35, с. 183].

Таке тлумачення безособовості згодом було поглиблене прибічниками функційного напряму в мовознавстві. Так, виходячи з твердження, що характеристику кожної одиниці визначає взаємообумовлення її форми, значення та функції, О. Бондарко констатував, що безособовість «за своєю суттю завжди безпідметовість, хоча не завжди безсуб'єктність у плані відсутності семантичного суб'єкта» [6, с. 98]. Характер зв'язку безособового дієслова з його семантичним суб'єктом указує на процес без джерела, на явище, що перебігає самостійно, але у зв'язку з дією певних сил, що, на думку деяких дослідників, і становлять суб'єкт у таких конструкціях. Так, Е. Осипова стверджує, що «безсуб'єктність БР – це суб'єктність особливого типу» [29, с. 85]. На її думку, в безпідметових односкладних реченнях може бути репрезентована ціла система суб'єктних значень, коли мовець певною дієслівною формою реалізує своє ставлення до діяча, його розуміння. Дослідниця виділяє чотири значення особи суб'єкта – три значення суб'єкта-агенса, представлених як означена особа мовлення, неозначена та узагальнена особа і значення суб'єкта пасивного, неагенса, – що об'єднані інваріантним значенням стосунку до діяча, коли значення агенса протиставлене значенню неагенса [29, с. 85]. Вибір відповідної синтаксичної структури зумовлюють семантичний та комунікативний плани, щоб найточніше виразити мету висловлення. Семантичний зміст висловлення поєднує денотативний (дійсність) та сигніфікативний (мовне значення) аспекти. За допомогою конструкцій із суб'єктом-агенсом мовець виражає свою дію, він – діяч, і його авторство та виконання дії передає особова форма дієслова – головного компонента односкладного особового речення. А в безособових конструкціях мовець за допомогою іншої мовної форми виражає інше суб'єктне значення: я – не-діяч, не створюю стану, а перебуваю в ньому. Вибірковість мовної форми дозволяє схарактеризувати суб'єкт як деагенсивний, неактивний у другому випадку. Це все дає підстави для висновку дослідниці, що опосередкований

ярус мовних значень бере участь у різній концептуалізації того самого фрагменту дійсності, що зумовлює окрему комунікативно-функційну значимість різних синтаксичних структур, ураховуючи й синонімічні, які дозволяють усвідомити відмінність у вираженні на перший погляд однакового змісту [29, с. 86]. Отож, речення, в яких немає і не може бути підмета, є породженням незалежності предикованої ознаки від волі суб'єкта – його носія. А заборона на сполучуваність такої ознаки з граматичним суб'єктом у формі номінатива має власну комунікативно-функційну значимість: сформувати особливий образ дійсності, передати недіяльний характер ситуації, відображеної в комунікації, коли дія мимовільна, не залежить від суб'єкта, коли, як зауважує Є. Осипова, «діють природні, стихійні, невідомі, нереальні, неозначені сили, а стан самого суб'єкта неусвідомлений» [29, с. 86]. У такому випадку виникає протирічна ситуація, в якій у предикованої ознаки немає «діяча», але, як стверджує В. Павлов, «стосунок ознаки до її носія не може бути зігнорований, а тому народжується значення пасивного суб'єкта, закріплене формою безособового речення» [30, с. 14].

Відсутність чітко формалізованої позиції агенса, на нашу думку, наближає категорію безособовості до категорії неозначеності. Н. Арутюнова [3] зіставляє ці категорії через протиставлення особових та безособових речень. На її думку, суб'єкт особових речень поєднує в собі функції агенса та «джерела сили» (каузатора й виконавця дії). У БР навпаки ці функції розокремлені: особові конструкції – антропоцентричні, а безособові – енергоцентричні. Основним діячем особових речень є людина, а безособових – певна сила, локалізована всередині та зовні людини – вона неконтрольована, мимовільна та може виражатися й семантикою дієслова, й синтаксичною конструкцією. Н. Арутюнова переконує, що «стихія» і «воля» – це концептуальне тло семантики БР [3, с. 43]. Про БР у ракурсі категорій неконтрольованості та ірраціональності пише й А. Вежицька: «Такі синтаксичні типології мов засвідчують два різних підходи до життя: можна дотримуватися агентивної позиції, а можна підходити до життя з позиції того, що зі мною трапиться,

орієнтуючись на пасив. Агентивність пов'язана зазвичай із номінативними конструкціями, а безсилля та пацієнтивність – із дативними» [8, с. 21]. Дослідниця засвідчує тенденцію зростання кількості безособових конструкцій зі спрямованістю до сучасності. Дослідниця доводить, що синтаксична типологія мов світу відтворює два різних способи сприйняття навколишньої дійсності –причиново-наслідковий та феноменологічний (більш суб'єктивний), російська мова рухається феноменальним шляхом, синтаксичний вияв якого полягає в збільшенні кількості БР, ГЧ яких виражений безособовим дієсловом середнього роду. Така тенденція, на її думку, відтворює загальну спрямованість еволюції мови, що відображає більш високий рівень поширеності всіх типів БР, а особливо речень із давальним суб'єкта, що репрезентують людей такими, які не контролюють події, та безсуб'єктних речень, що подають події певною мірою неосязними. Вважаємо, що така сама тенденція властива й українській мові як мові, носії якої мають схоже ментальне сприйняття та мовне відтворення об'єктивної дійсності. Крім того, БР семантично більш абстрактні і граматично більш складні, ніж первинні, двоскладні, а тому вони є мовним засобом, що ілюструє «магістральну лінію розвитку людської думки від конкретного до узагальненого» [40, с. 69].

Загалом граматичній науці відомі навіть намагання розширити ареал безособових конструкцій ресурсами формально двоскладних речень. Б. Алісова, осмислюючи речення *У мене болять руки, Мені належать гроші*, дослідниця кваліфікує їх як конструкції неномінативної моделі, як структурний різновид БР на підставі того, що їхній підмет формальний, своєрідний семантико-комунікативний субстрат [2, с. 80]. Таку тезу заперечила І. Попова, яка вважає, що семантика не може бути критерієм протиставлення особових та безособових речень, і не варто змішувати одно-/двоскладність з одно-/двочленністю, оскільки це терміни різного плану аналізу тексту – граматичного та семантико-комунікативного [34, с. 73].

Незважаючи на те, що переважна більшість дослідників вважають безособові конструкції ядерним типом односкладних речень, історії

мовознавства відомі й спроба кваліфікувати БР як двоскладні. Так, В. Адмоні [1] стверджує, що в реченнях типу *Світає* двоскладність репрезентована в структурі одного слова за допомогою його флексії, підмет у такій конструкції – це частина присудка, наче його морфема, оскільки там, де є дієслово, обов'язково має бути підмет (витоки ідеї про «прихований» підмет, що є закінченням дієслова, сягають праць Ф. Буслаєва [7, с. 46]). Заперечує цю думку А. Попов, констатує, що «теорія прихованого, енклітичного, підмета не може бути прийнятною, оскільки підмет – це окремий член, який неможливо ототожнювати з дієслівним присудком» [33, с. 63]. Обґрунтування двоскладності безособового речення через «прихований» підмет нам також видається неприйнятним, оскільки підмет – це головний член речення, об'єктивованій окремим словом, а дієслівна флексія – лише частина слова, що не є функційним еквівалентом члена речення.

В історії граматичної науки зафіксовані й спроби заперечити односкладність БР, натомість довести їхню двоскладність через поняття нульового підмета. Є. Седельников, наприклад, стверджує, що в реченнях *Шумить; Стукає* підмет має нульове вираження, а їхню структуру об'єктивує схема «нуль // шумить», «нуль // стукає» [38, с. 7]. Його ідею поділяє М. Панов [31]. Твердження про нульовий підмет у БР заперечує Ю. Долін [14, с. 38]. Дослідник упевнений, що синтаксичний нуль можливий лише на парадигматичному рівні, оскільки він повинен реалізувати певне граматичне значення, як-от, нульова зв'язка виражає граматичну семантику теперішнього часу. А на синтагматичному рівні синтаксичний нуль неможливий, оскільки не експлікує жодного граматичного значення, зокрема значення називного відмінка підмета [14, с. 31]. Ми згодні з аргументами дослідника. До того ж зауважимо: якщо погодитися з позицією С. Седельникова про узгодження дієслівного присудка з нульовим підметом, то відкритим залишається питання про категорії, в яких відбувається це узгодження. Отож, нам видається, що зазначені аргументи проти нульового підмета в БР є досить переконливими та очевидними. Еволюцію поглядів на лінгвальний статус БР спостерігаємо у

працях Г. Золотової. У монографії «Очерк функционального синтаксиса русского языка» дослідниця констатувала, що речення типу *Морозить; Морозно* принципово односкладні й навіть використовує щодо них термін Д. Овсянико-Куликовського «абсолютно безособові» [17, с. 136]. Проте в наступних публікаціях із синтаксису вона обґрунтовує тезу про «принципову двоскладність російського речення», а відповідно й зовсім по-іншому кваліфікує такі речення. На її думку, назви характеризованих місць, станів, середовищ можуть розглядатися як особовий або опущений підмет даної моделі. Цю ідею опрацьовує й поглиблює Г. Дручиніна [15]. Вона стверджує, що «визнання можливості виразити підмет не тільки називним відмінком, але й непрямыми відмінковими формами зумовило нове розв'язання питання про двота односкладність речення» [15, с. 32]. Ідею про експлікацію підмета непрямыми відмінками підтримує й М. Гіро-Вебер і на цій підставі доводить, що в конструкціях *Часу бракує; Мені хочеться їсти* форма непрямого відмінка імені та неузгоджене дієслово-присудок сполучаються предикативним зв'язком і створюють предикативний мінімум речення» [12, с. 29]. Безособові речення російської мови дослідник кваліфікує як двоскладні неузгоджені моделі та класифікує їх на 6 типів : 1) екзистенційно-заперечну модель (*Його нема*); 2) кількісну модель (*Нас було троє*); 3) деміпасивну модель (*Мені весело*); 4) суб'єктно-об'єктну модель (*У нього захопило дух*); 5) модель із орудним засобу дії (*Дорогу занесло снігом*); 6) неузгоджену модель з локальним членом (*З вікна дме*) [12, с. 33]. Вираження підмета родовим відмінком у слов'янських мовах визнають З. Клеменсевич [19], Ю. Костинський [21], А. Мухін [27]. Зауважимо, що теорію номінативізму критикували ще в другій половині XIX століття (В. Класовський [18]), проте студії низки дослідників лінгвальної природи підмета (В. Виноградова [9], А. Попова [33], Н. Арутюнової [3], Ф. Данеша [13], О. Лосєва [24], І. Мещанінова [26]) довели, що «називний відмінок підмета залишається єдиним відмінком граматичного суб'єкта» [26, с. 171], а отже, називний відмінок підмета – не умовно визначена лінгвістами, а історично сформована граматична категорія [14, с. 36]. Це

твердження дає підстави для висновку, що всі БР, безсумнівно, є односкладними за синтаксичною формою, оскільки в них відсутній і неможливий підмет у називному відмінку. Закцентуємо також на тому, що спосіб граматичного оформлення речення «завжди впливає на семантичний бік синтаксичних зв'язків між компонентами речення» [36, с. 209]. А отже, тільки на підставі того, що у двоскладному реченні діяч активний, а в односкладному – пасивний, не варто координувати під єдиним семантичним інваріантом різні за будовою синтаксичні конструкції, адже вони структурно та семантично не тотожні, а синонімічні, оскільки мають неоднакову конституцію предикативного ядра та відмінності в семантиці.

У II половині XX століття засобом, який мав створити послідовний системний опис синтаксису, стала модель (Т. Алісова [2], Н. Арутюнова [3], С. Кокоріна [20], Т. Ломтєв [23], А. Мухін [27]), або структурна схема (В. Белошапкова [5], І. Распопов [36], Н. Шведова [42]): і формальна, і семантична. Обов'язковими складовими описової характеристики стали компонентний склад структурної схеми та семантична кваліфікація конструктивних елементів, що зняло гостроту розмежування особових та безособових конструкцій, проте не розв'язало проблему (наприклад, в «Русской грамматике – 80» БР було розокремлено між двочленними та одночленними структурними схемами [37, с. 339]).

На межі 60-х – 70-х рр. із розвитком структурно-семантичного напрямку в синтаксисі попередня концепція БР стала «недостатньою», як і «класичне» на той час визначення Є. Галкіної-Федорук: «Безособовими називають такі речення, в яких немає граматичного підмета у називному відмінку, що є виконавцем дії або носієм ознаки, а в формі присудка не виражене значення особи, і за формою зв'язку його неможливо навіть передбачити» [11, с. 302-303]. У форматі нового напрямку до релевантних ознак БР стали відносити не тільки його формально-граматичні параметри, але й семантичні, подекуди їх абсолютизуючи, наприклад, В. Бабайцева, трактує БР як «такі односкладні речення, в яких виражений стан (ознака), що виникають та існують незалежно

від виконавця, дії та носія ознаки» [4, с. 335]. Ми погоджуємося з думкою Н. Курмакаєвої, яка, досліджуючи закономірності заповнення позиції головного члена безособових речень у зв'язку з дією принципу функційної еквівалентності, відзначає, що «семантисти, захопившись формою вираження суб'єкта в БР, залишили без уваги предикативний центр цієї конструкції, який історично викристалізувався як вершинний компонент предикативного складу речення певної структурної схеми, основними ознаками якого є: 1) заборона на зв'язок із підметом; 2) строга фіксованість форми вираження як «результат згортання позиції підмета»; 3) обумовлене дистрибуцією значення стихійності, мимовільності дії / стану / буття [22, с. 32]. Враховуючи недоліки попередників, дослідниця пропонує комплексне потрактування безособовості як «граматикалізованого вираження в мовній картині світу через систему дистрибутивно маркованих предикативних засобів явищ дійсності як таких, що мають стихійний перебіг або виникають мимовільно» [22, с. 32].

Виконаний аналіз лінгвістичних студій спонукав нас до таких висновків:

- 1) безособове речення – ядерний тип односкладного речення;
- 2) кваліфікативною ознакою односкладності безособової конструкції є наявність у її формально-граматичній структурі єдиного головного компонента недиференційованої природи;
- 3) двокомпонентність власне семантичного ярусу безособового речення (наявність предиката та інактивного суб'єкта судження) та його двочленність на семантико-синтаксичному рівні (присутність предиката стану та суб'єкта стану або суб'єкта всеохопного стану) не дають підстав кваліфікувати його як двоскладне речення, оскільки дихотомія односкладність – двоскладність є феноменом формально-граматичного ярусу речення;
- 4) власне семантична та семантико-синтаксична схожість безособового речення з двоскладною конструкцією не засвідчує їхньої лінгвальної тотожності, а є підставою для виділення синтаксичних синонімів.

Література:

1. Адмони В. Г. Типология предложения [Текст] / В. Г. Адмони // Исследования по общей теории грамматики. – М., 1968.
2. Алисова Т. Б. Семантико-коммуникативный субстрат безличных предложений [Текст] / Т. Б. Алисова // Инвариантные синтаксические значения и структура предложения. – М., 1969.
3. Арутюнова Н. Д. Русское предложение : Бытийный тип (структура и значение) [Текст] / Н. Д. Арутюнова, Е. Н. Ширяев. – М., 1983.
4. Бабайцева В. В. Система односоставных предложений в современном русском языке [Текст] / В. В. Бабайцева. – М., 2004.
5. Белошапкова В. А. Современный русский язык : Синтаксис [Текст] / В. А. Белошапкова. – М., 1977.
6. Бондарко А. В. Функциональная грамматика [Текст] / А. В. Бондарко – Л. : Наука, 1984 – 173 с.
7. Буслаев Ф. И. Историческая грамматика русского языка [Текст] / Ф. И. Буслаев. – М., 1959.
8. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание [Текст] / А. Вежбицкая – М. : Русское слово, 1996. – 412с.
9. Виноградов В.В. Русский язык: Грамматическое учение о слове [Текст] / В. В. Виноградов. – М. : Высшая шк., 1972. – 614 с.
10. Востоков А. Х. Русская граматика [Текст] / А. Х. Востоков – СПб, 1835. – 408 с.
11. Галкина-Федорук Е. М. Безличные предложения в современном русском языке [Текст] / Е. М. Галкина-Федорук. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1958. – 332 с.
12. Гиро-Вебер М. Устранение подлежащего в русском предложении [Текст] / М. Гиро-Вебер // Известия АН СССР. СРЯ. – 1984. – №6. – С. 28 – 35.
13. Данеш Ф. Многомерная классификация грамматических членов предложения [Текст] / Ф. Данеш // Язык: Система и функционирование. – М. : Наука, 1988. – С. 78 – 87.

14. Долин Ю. Т. Вопросы теории односоставного предложения (на материале русского языка) [Текст] / Ю. Т. Долин. – Изд. 2. – Оренбург : ИПК ГОУ ОГУ, 2008. – 129 с.
15. Дручинина Г. П. Какой синтаксис нужен школе? [Текст] / Г. П. Дручинина // Русский язык в СНГ. – 1992. – № 10 – 12. – С. 31 – 36.
16. Золотова Г. А. Коммуникативная грамматика русского языка [Текст] : учеб. пособие / Г.А. Золотова, Н. К. Онипенко, М. Ю. Сидорова. – М., 2004. – 544 с.
17. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка [Текст] / Г. А. Золотова. – М. : Наука, 1973. – 351 с.
18. Классовский В. Нерешённые вопросы в грамматике [Текст] / В. Классовский. – СПб, 1870.
19. Клеменевич З. Строение подлежащего и сказуемого в польском простом предложении [Текст] / З. Клеменевич // Вопросы языкознания. – 1967 – №5. – С. 32 – 39.
20. Кокорина С. И. О необходимых компонентах реализации структурной схемы простого предложения [Текст] : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : С. И. Кокорина: 10.02.01. – М., 1974. – 25 с.
21. Костинский Ю. М. Подлежащее в родительном падеже? [Текст] / Ю. М. Костинский // Русская речь. – 1969 – №4. – С. 18 – 23.
22. Курмакаева Н. П. Закономерности заполнения позиции главного члена безличных предложений в связи с действием принципа функциональной эквивалентности [Текст] : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / Н. П. Курмакаева. – Донецк, 2010. – 215 с.
23. Ломтев Т. П. Структура предложения в современном русском языке [Текст] / Т. П. Ломтев. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 198 с.
24. Лосев А. Ф. Знак. Символ. Миф [Текст] / А.Ф. Лосев. – М., 1982.
25. Мельчук И. А. О синтаксическом нуле [Текст] / И. А. Мельчук // Типология пассивных конструкций : Диатезы и залоги. – Л., 1974.
26. Мещанинов И. И. Номинативное и эргативное предложения:

Типологическое сопоставление структур [Текст] / И. И. Мещанинов ; отв. ред. В. З. Панфилов. – М. : Наука, 1984. – 394 с.

27. Мухин А. М. Структура предложений и их модели [Текст] / А. М. Мухин – Л. : Наука, 1986. – 230 с.

28. Овсяннико-Куликовский Д. Н. Из синтаксических наблюдений : К вопросу о классификации бесубъектных предложений [Текст] / Д. Н. Овсяннико-Куликовский. – СПб. : Изд-во И. Л. Овсяннико-Куликовской, 1901. – 128 с.

29. Осипова Э. Н. Русский синтаксис: односоставность предложения [Текст] : монография / Э. Н. Осипова. – Архангельск: Поморский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, 2009. – 150 с.

30. Павлов В. М. Противоречия семантической структуры безличных предложений в русском языке [Текст] / В. М. Павлов. – СПб., 1998.

31. Панов М. В. Русский язык [Текст] / М. В. Панов // Языки народов СССР. Т.1. Индоевропейские языки – М., 1966.

32. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении [Текст] : учеб. пособие / А. М. Пешковский – Изд. 6. – М. : Учпедгиз, 1957. – 511 с.

33. Попов А. С. Подлежащее и сказуемое в структуре простого предложения современного русского литературного языка [Текст] / А. С. Попов. – Пермь, 1974. – 98 с.

34. Попова И. А. «Вопрос о безличности предложения» [Текст] / И. А. Попова // Исследование по славянской филологии. – М., 1974.

35. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике [Текст] : в 4 т. / А. А. Потебня. – М. : Просвещение, 1977. – Т.4. – Вып. 2. – 406 с.

36. Распопов И. П. Основы русской грамматики [Текст] : Морфология и синтаксис / И. П. Распопов, А. М. Ломов. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1984. – 351 с.

37. Русская грамматика – М. : Наука, 1980. – Т.2 : Синтаксис. – 709 с.

38. Седельников Е.А. Об исконной структуре русских инфинитивных предложений [Текст] / Е.А. Седельников // Филологические науки. – 1976. –

№6. – С. 5 –12.

39. Суй Сие Бэнь. Категория безличности и безличные предложения в русской языковой картине мира [Текст] : дисс. ... канд. филол. наук / Суй Сие Бэнь : 10.02.01. – Уфа, 2006. – 194 с.

40. Тарланов З.К. Русское безличное предложение в контексте этнического мировосприятия [Текст] / З. К. Тарланов // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. – 1998. – №5 – 6. – С. 65 – 76.

41. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка [Текст] : учеб. пособие / А. А. Шахматов. – 2-е изд. – Л. : Учпедгиз, 1941. – 620 с.

42. Шведова Н. Ю. Типология односоставных предложений на основе характера их парадигм [Текст] / Н. Ю. Шведова // Проблемы современной филологии. – М., 1965/

References:

1. Admoni V .G. typology proposal [text] / V. G. Admoni // Studies on the general theory of grammar. - M., 1968.

2. Alisova T. B. Semantic and communicative substrate impersonal sentences [Text] / T. B. Alisova // Invariant syntactic meanings and sentence structure. - M., 1969.

3. Arutyunova N. D. Russian proposal: existentially type (structure and value) [text] / N. D. Arutyunova, E. A. Shiryaev. - M., 1983.

4. Babaytseva V. V. System offers single-composition in modern Russian [Text] / V. V Babaytseva. - M., 2004.

5. Beloshapkova V. A. Modern Russian: Syntax [Text] / V. A. Beloshapkova. - M., 1977.

6. Bondarko A. Functional Grammar [Text] / A. Bondarko - L.: Science, 1984 - 173 p.

7. Buslaev F. I. Historical Grammar of Russian [Text] / F. I. Buslaev. - M., 1959.

8. Vezhbitskaya A. Language. Culture. Cognition [Text] / A. Vezhbitskaya - Moscow: The Russian word, 1996. – 412 p.
9. Vinogradov V. V. Russian language: grammar teaching of the word [Text] / V. V. Vinogradov. - M.: Higher HQ., 1972. - 614 p.
10. Vostokov A. H. Russian Grammar [text] / A. H. East - St. Petersburg, 1835. - 408 p.
11. Galkina-Fedoruk E. M. Impersonal sentences in modern Russian [Text] / E. M. Galkina-Fedoruk. - Moscow: Moscow University Press, 1958. - 332 p.
12. Gyro-Weber M. Elimination of the subject in the Russian sentence [Text] / M. Guiraud-Weber // Izv. CPn. - 1984. - № 6. - P. 28 - 35.
13. Danesh F. Multivariate classification of grammatical members proedlozheniya [Text] / F. Danesh // Language: System and function. - Moscow: Nauka, 1988. - P. 78 - 87.
14. Valleys T. Reviews of single-composition proposal (based on Russian language) [text] / T. Valleys. - Ed. 2. - Orenburg: IPK GOU OSU, 2008. - 129 p.
15. Druchinina G. P. What syntax needs school? [Text] / G. P. Druchinina // Russian language in CIS. - 1992. - № 10 - 12. - P. 31 - 36.
16. Zolotova G. Communicative Grammar of Russian [Text]: studies. Manual / G. Zolotova, N. Onipenko, M. Sidorov. - M., 2004. - 544 p.
17. Zolotova G. A. Essay functional syntax of Russian [Text] / A. Zolotova - Moscow: Nauka, 1973. - 351 p.
18. Klassovsky B. Unresolved issues in the grammar [Text] / V. Klassovsky - St. Petersburg, 1870.
19. Klemensevich Z. The structure of the subject and predicate in a simple sentence, Polish [Text] / Z. Klemensevich // Problems of Linguistics. - 1967 - № 5. - P. 32 - 39.
20. Kokorina S. I. Necessary components implementing the block diagram simple sentences [text]: Author. diss. ... Cand. philol. sciences: S. Kokorina: 10.02.01. - M., 1974. - 25 p.

21. Kostinsky M. The subject is in the genitive case? [Text] / M. Kostinsky // Russian language. - 1969 - № 4. - P. 18 - 23.

22. Kurmakaeva N. P. Patterns fill the position of the leading term of impersonal sentences in connection with the operation of the principles of functional equivalence [text]: Dis. ... cand. philol. sciences: 10.02.02 / N. P. Kurmakaeva. - Donetsk, 2010. - 215 p.

23. Lomtev T. P. Supply structure in modern Russian [Text] / T. P. Lomtev - Moscow: Mosk. University Press, 1979. - 198 p.

24. Losev A. F. Sign. Symbol. Myth [Text] / A. F. Losev. - M., 1982.

25. Mel'chuk I. A. On syntactical zero [Text] / I. A. Mel'chuk // Typology passive constructions: diathesis and deposits. - L., 1974.

26. Meshchaninov I. I. Nominative and ergative deals typological comparison of structures [Text] / I. I. Meshchaninov; hole. Ed. VZ Panfilov. - Moscow: Nauka, 1984. - 394 p.

27. Mukhin A. M. Sentence structures and their models [Text] / A. M. Mukhin - Leningrad, Nauka, 1986. - 230 p.

28. Ovsyaniko-Kulikovskiy D. N. Syntax from observations: On the classification of subjectless sentences [Text] / D. Ovsianiko-Kulikovskii. - St. Publishing House in IL-Ovsyaniko Kulikov, 1901. - 128.

29. Osipova E. N. Russian syntax: mononuclear proposal [text]: monograph / E. Osipova. - Archangelsk: Pomeranian state. University im. Moscow State University, 2009. - 150.

30. Pavlov V. M. Contradictions of the semantic structure of impersonal sentences in Russian [Text] / V. M. Pavlov. - St., 1998.

31. Panov M. V. Russian [Text] / M. Panov // Languages of the Peoples of the USSR. V.1. Indo-European languages - M., 1966.

32. Peshkovsky A. M. Russian syntax in a scientific light [text]: studies. Manual / A. M. Peshkovskii - Ed. 6. - Moscow: Uchpedgiz, 1957. - 511 p.

33. Popov A. Subject and predicate in a simple sentence structure of the modern Russian literary language [text] / A. Popov. - Perm, 1974. - 98 p.

34. Popova I. "The question of impersonal sentences" [Text] / I. Popova // Research in Slavic philology. - M., 1974.
35. Potebnya A. From the Notes on Russian grammar [Text] in the 4 t. / A. Potebnya. - M.: Education, 1977. - T.4. - Issue. 2. - 406 p.
36. Raspopov I. Fundamentals of Russian grammar The morphology and syntax [Text] / I. Raspopov, A. Lomov. - Voronezh Univ of Voronezh. University Press, 1984. - 351 p.
37. Russian grammar - Moscow: Nauka, 1980. - Volume 2: Syntax. - 709 p.
38. Sedelnikov E. A. On the structure of the original Russian infinitive sentences [Text] / E. A. Sedelnikov // Philology. - 1976. - № 6. - P. 5 -12.
39. Sui Sue Ben'. Category impersonality and impersonal sentences in Russian language picture of the world [Text] diss. ... cand. philol. science / Sui Sue Ben': 10.02.01. - Ufa, 2006. - 194 p.
40. Tarlanov Z. K. Russian impersonal proposal in the context of ethnic worldview [Text] / Z. K. Tarlanov // Scientific Papers of high school. Philology. - 1998. - № 5 - 6. - P. 65 - 76.
41. Shakhmatov A. Syntax of Russian [Text]: studies. / A. Shakhmatov. – 2-nd ed. - L.: Uchpedgiz, 1941. - 620 p.
42. Shvedova N. Typology offers single-composition based on the nature of paradigms [Text] / N. Shvedova // Problems of modern philology. - Moscow, 1965